

IV.3. 2.

ÖRÖKSÉGVÉDELMI HATÁSTANULMÁNY ÉPÍTETT ÖRÖKSÉGI FEJEZET

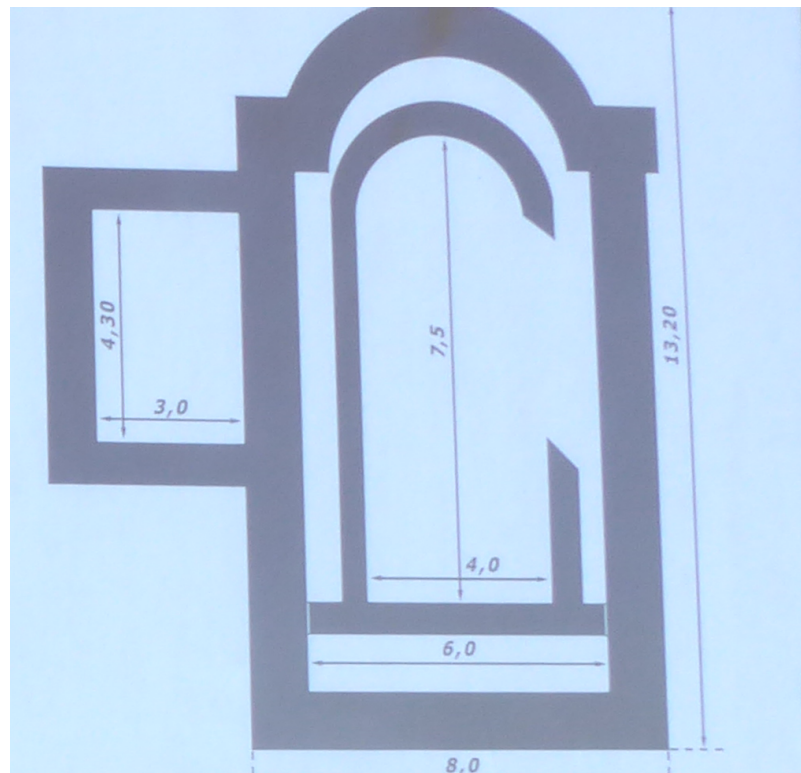
Készült a kulturális örökség védelmével kapcsolatos szabályokról szóló 68/2018. (IV. 9.) Korm. rendelet 14. mellékletének megfelelő tartalommal a mb. települési főépítész állásfoglalásának figyelembevételével a régészeti fejezetben tárgyalta kivételével.

¹1. Örökségvédelmi vizsgálat

1.1. A település történeti leírása (a történeti település- és tájszerkezet alakulása, a történeti településmag),

Ladánybene a nevét a **Benepusztá** és **Jászladány** nevek összekapcsolódásából kapta az 1800-as évek közepén. A terület mint pusztá, a honfoglalás korában Solt fejedelem birtokát képezte, aki 922-ben I. Berengár olasz császár védelmében jelen volt Itáliában. Az egyik katonája volt „Bene vitéz” (pontos nevét nem ismerjük, egyes források Örs ölbő-ként említik), aki tettéért jutalmul kapta a fejedelemtől a pusztát. A sírját a benei pusztán az 1800-as évek elején tárták fel, ahol az ékességeivel és a lovával együtt volt eltemetve. Terület a törökdúlás idején (1599) Dimitri Zselik tímár birtokát képezte.

A település az 1180-as években csak Pusztá-Beneként volt ismeretes, a pusztá jelző itt csupán arra utal, hogy a területen nem volt falu, csak egy-két tanya. Az Árpád-kori település létezését erősíti még több Ladánybenéről előkerült aranyozott rézkereszt. A területen talált falunyomok és leletek mutatják, hogy Benén tovább folytatódott az élet a tatárjárás után, erről tanúskodik a templom dűlőben talált Árpád-kori templom rom.

¹ Arculati kézikönyvből átvett dőlt betűvel

A Rákóczi szabadságharc idején a jázságot kinőtte az ottani pásztorkodás, ezért terjeszkedni kezdtek. Folyamatosan húzódtak le a Duna-Tisza közére. A valamikori középkori Bene falu pusztáját a törökkor után felosztották, felét Jászberény a másik felét Jászladány város szerezte meg 1745-ben, a Redempcióként ismert jászkun megváltásakor. A két Jász- Nagykun-Szolnok megyei település (Jászberény és Jászladány) ezt követően majd 150 évig meghatározta Bene és a szomszédos Lajosmizse alakulását.

Az 1800-as évek közepétől kialakult egy önálló település, mely 1878-tól önálló, saját iskolával rendelkezett. Ladánybene 1907. évi belügyminiszteri rendelettel kapott önállóságot. Az első köztestület 1908 július 31-én alakult meg Skultéty Gyula jegyző vezetésével, amely jogosult volt önállóan dönteni Ladánybene ügyeiben.

I. Katonai felmérés (1763-1787)

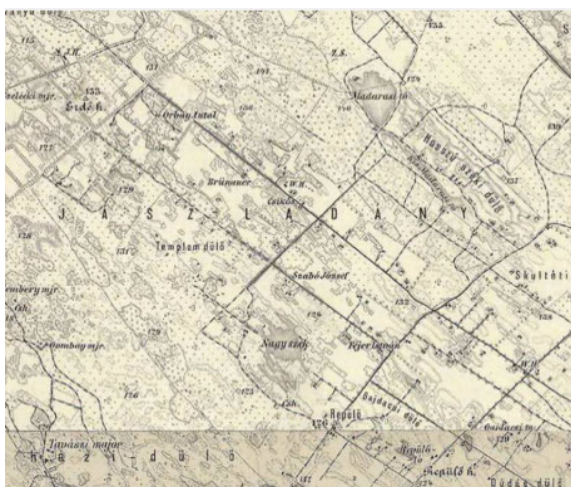

II. Katonai felmérés(1830)

A település mai szerkezete, táji tagolása a XIX. és a XX. század fordulóján alakult ki. Akkor települt be a térség, fejlődött ki a sajátos tanyasi település-struktúra.

A település kialakulása és kiépítése nem tekint hosszú múltra vissza. A tizenkilencedik század végén 60 ember lakott itt, s1910-ben Ladánybene önálló településsé válása után néhány évvel már 1300 ember élt a faluban.

Mellékelt történeti térképeken jól látható, hogy történelmi központot hiába keresünk a mostani községi központban. A település történelmi hagyományairól az 1900-as évektől beszélhetünk.

III. Katonai felmérés (1893)

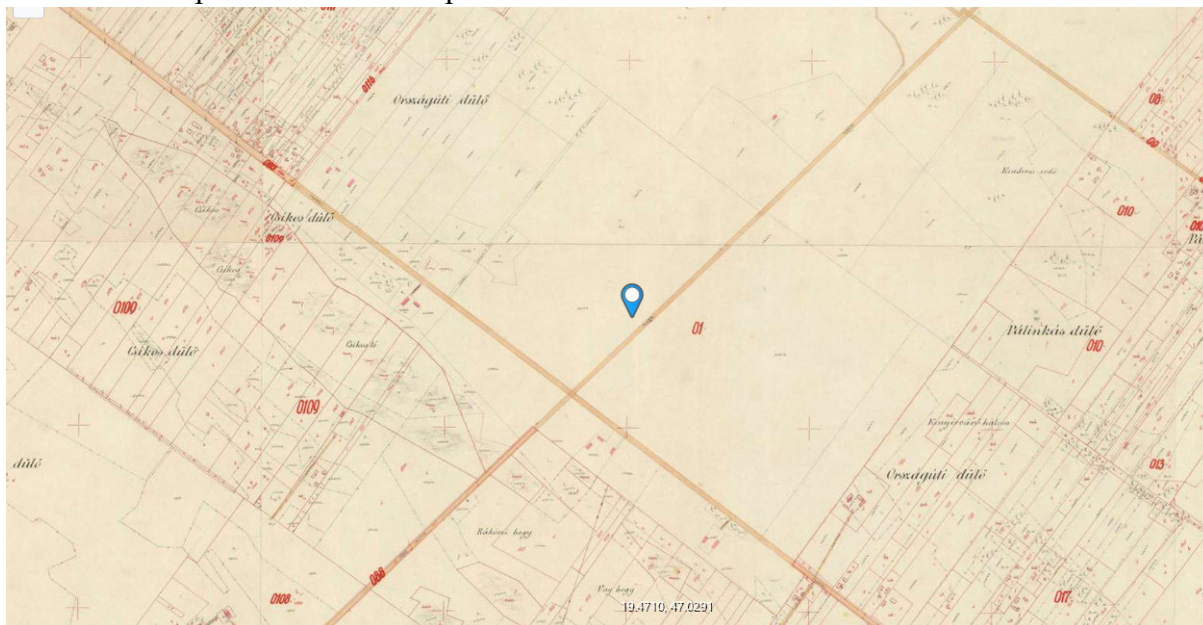

Katonai térkép 1941

IV.3.2.

Épített örökség fejezet

Történeti térkép és 1880. évi térképen a mai belterület

Falu

Ladánybene utcahálózata –telepített jellegéből adódóan- mérnöki rendszerű, döntően geometrikus raszterű. A falu egyedi, egyéb településektől jól megkülönböztethető településképi arculatának kialakulásában meghatározó szerepet játszik a környékére jellemző ligetes tájkép. településképen jól nyomon követhetjük a történelmi korok lenyomatát. Elvértve még találhatunk az utcára merőleges gerincű, oromzatos házakat. Utána az 1960-as korabeli ún. kockaházakat, majd a tetőtér beépítéses utcára merőleges gerincű lakóházakat a 80-as évekből.

Egységes utcaképről abban az értelemben beszélhetünk, hogy az épületeket túlnyomórészt előkertesen építették. A különböző sátoztetős és oromfalas épületek váltják egymást utcaszakaszonként egységes utcaképet eredményezve. A település közel fekszik mind Lajosmizséhez, mind pedig Kecskeméthez, így érthető, hogy a település állandó mozgásban van, az egyes ház típusokat felváltja az éppen divatos irányzatot követő ház típusok építése. A falu központját a Kecskemét-Tatárszentgyörgy és a Kunbaracsra vezető országos utak kereszteződésében találjuk.

Ladánybene öröksége a falut körülvevő mozaikos tájkarakter.

Itt megtalálhatjuk a településhez közel fekvő, az út mentén kialakult ún. bokortanyák együttesét éppúgy, mint az igazgatási területen elszórtan elhelyezkedő szórvány tanyákat is.

Természet, táj, tájhasználat-településhálózat és településszerkezeti összefüggések

A föld gyenge minőségű homokos talaj, amelynek négytizede szántó, 30%-os az erdő, 15% a gyepek aránya és alig 4 % a munkaigényes kert-gyümölcs-szőlő terület aránya. Juhtenyésztésen kívül nem jelentős az állattartás, bár a Kerekegyházához vezető út mellett jelentős létszámú szarvasmarha tenyészet van.

Az igazgatási területen mozaikosan helyezkednek el a tanyák. A tanyán élők száma az össz lakosságnak közel 40%-a. ebből következően a településen lakók elsősorban mezőgazdasági

tevékenységgel foglalkoznak. Vállalkozókként, őstermelőként, illetve kiegészítő tevékenységként.

1.4. A helyi építészeti örökség települési értékleltára

Ladánybenén országos műemléki értéket nem találunk.

Helyi védett épületek

A kulturális örökség alkotóelemei nem függetlenek egymástól, hanem egymással kapcsolatrendszerben alkotnak, a kiemelés tehát soha nem egyoldalú, hanem kölcsönös. A ránk maradt emlékeket (templom, csárda, postaállomás, engesztelő, hála, - emlék-, fogadalmi-, óvó-, védő keresztek, feszületek, útszobrok, az egykorú népi hitbuzgóság szemléletes kifejezői) szükséges, ha nem műemlékek, helyi egyedi védelembe, tájérték kataszterbe foglalni és megőrzésükről gondoskodni kell.

Helyi védelemben részesülő épületek

- Templom 7 hrsz
- Kúria 037/10 hrsz
- Volt iskola, tájmúzeum 023/27 hrsz
- Temető kápolnája
- Általános iskola régi szárnya

Helyi védettségű köztéri létesítmények:

- Árpádkori templom rom 022/19 hrsz
- Szent Mihály emlékfal
- az összes út menti kereszt

Trianoni emlékmű a székely kapuval

Útszéli keresztek

Szt Mihály emlékfal

Templom kert építményei

Trianoni emlékmű a székellyel

Jelentős helyi védett épületek, emlékhely

Árpádkori templom rom

1980-ban Ladánybene külterületén a Templom dűlőben a falutól 1,2 km távolságra egy templomromra bukkantak. A feltárás során és a helybeliek elbeszélései alapján arra lehetett következtetni, hogy itt már korábban is volt feltárás. A település első templomát még valószínűleg az Árpád-kor végén emelték. Döngölt agyagalapozásra téglából épített falú, félköríves szentélyű, kisméretű templom volt. A templomot kőből épített kerítőfal vette körül, ez a terület egyben a falutemetője, az itt élők végső nyughelye volt. A templom pusztulása az 1680-as években indult meg, romjai a 19. század végéig álltak. A templom helyén 1982 és 1992 között folyt régészeti kutatás. Ennek során történt meg a templom alapfalainak kibontása, építési periódusainak megállapítása és a temető

541 sírjának feltárása. A megtalált sírok leletei alapján a temetőt a 14-17. század közepéig használták. A sírokból viszonylag gazdag késő középkori leletanyag került elő, főleg ékszerek, ruhadíszek, viseleti tárgyak. Ezek a tárgyak az egykor itt élő falusi lakosság gazdag és sokszínű kultúráját idézik elénk. Az ásatás során előkerült leletanyagot a kecskeméti Katona József Múzeum régészeti gyűjteményében őrzik.

A közelben került elő, 1840-es években, az első hiteles honfoglalás kori sírleletünk, a lovával együtt eltemetett Bene vitéz is.

Falak maradványait rejtő sáncok és kopjafa

Barcsay kúria

A kúria pontos építési ideje nem ismert. Egyes vélemények szerint a XIX. század közepén, mások szerint inkább az 1870-es évek környékén építette egy „Söröli” nevű ember. Akkoriban a kúriát még számos melléképület övezte, melyek mára sajnos már nem láthatók. Söröli úr az épületek környékét a kor szokásának megfelelően szőlővel ültette be, majd pedig nagy léptékű szőlőtermelésbe fogott.

Majd a kúriát az építetől kártyán elnyerte báró Barcsay Andor, erdélyi származású ügyvéd, aki a szocializmus eljövetele, vagyis a második világháború után külföldre emigrált. Ezután a helyi tévesz vette át az épület kezelését. A kúriát keresztfalakkal különböző lakrészekre osztották, majd 3-4 négy családot beleköltöztettek, akik nagyjából az 1970-es évek végéig laktak benne. Ezt követően az épület sorsára maradt, elkezdte benőni a gaz, a bokrok – a faluban azt hitték, hogy össze is dőlt. A szőlészet is megszűnt, a kertet is benőtte a gaz, a televény.

2000-ben a ma is tulajdonos család egy véletlen folytán fedezte fel az épületet, amelyről már mindenki megfélekezett, és öt évig tartó felújításba kezdtek. Az igen nagy munka volt, mert

IV.3.2.

Épített örökség fejezet

bár a tetőszerkezet teljesen ép maradt, és így menekülhetett meg a kúria az összeomlástól, de a belseje teljesen le volt pusztulva. A felújítás során kerültek elő olyan részletek, amelyekből meg lehetett állapítani, hogy milyen volt az egyes szobák eredeti színe, milyen gipszdíszítések voltak eldugva, itt-ott az épületen belül, és ezeket megpróbálták rekonstruálni. Az ingatlanhoz régen nagyobb földterület is tartozott, jelenleg azonban már csak mintegy 6000 négyzetméter, melynek szomszédsága fenyőerdő.

A felújítás során az épület eredeti arculata megtartásra került. Belső elosztása ugyanaz, mint 1900-as évek elején. Az épület Ladánybene egyetlen épségben megmaradt kúria jellegű épülete.

A település központjában található az 1948-ban épült római katolikus templom.

Községház

A település központjában a főúton találjuk a községházát. Az épület építészeti kialakítása, a nyílászárók rendje és az épület tömege hűen tükrözi 60-as évek világát. Felújítás során az ablakok osztása megőrizendő.

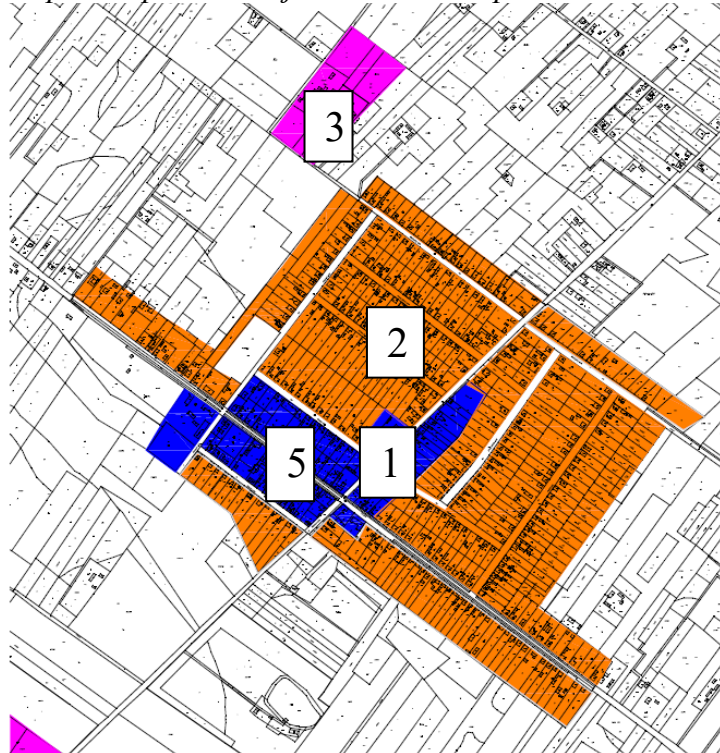
Általános iskola épülete

Ladánybene iskolája több épületből áll, mintegy „pavilon” rendszerű. A legrégebbi szárny felújítása követendő példaként jelenik meg. Az épület nyílászárói eredetivel azonos osztásrendben és színben fából készültek. A homlokzat színezése visszafogott pasztellszínű.

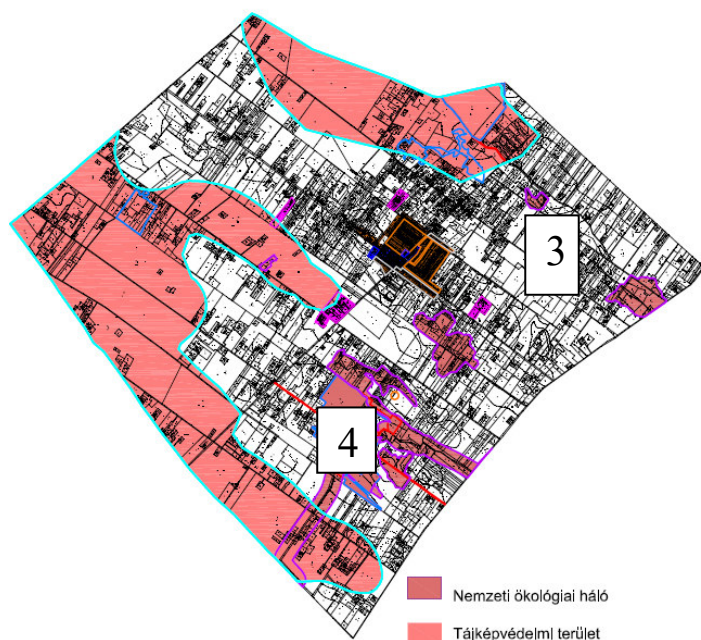

1.4.4. Településkarakter elemek

Településkép szempontjából meghatározó, eltérő karakterű területek lehatárolása, a településkép, arculati jellemzők és településkarakter bemutatásával

1. Történelmileg kialakult településközponti karakter
2. Településképet meghatározó vegyes beépítésű karakter
3. Ipari karakter

3. Mezőgazdasági monokultúrás tájkarakter
4. Természeti karakter

Történetileg kialakult településközponti karakter

Ladánybene utcaképe utcáról utcára járva változik, nem csodálkozhatunk ezen, hiszen az elmúlt évek viharai a településképen is nyomot hagytak. Az építészeti kultúra és divat jól tükröződik a heterogén utcaképen. Jól megférnek egymás mellett a sátoztetős 60-as évekbeli lakóházak és a tetőtér beépítéses 80-as évekbeli lakóházak. A településközponti terület lehatárolása, inkább funkcionális alapon történt, mint építészeti karakterek miatt. Itt találhatjuk a főutca két oldalán az intézmény és közösségi épületeket.

Az épület állomány építészeti megjelenése nem egységes inkább nagyon is eltérő, melynek további átépítésével az utcakép javítható.

2. Falusias karakter

A falu jelleg adó épületei, az 1950-70-es évek között épült „Kádár-kockák”. Sok helyütt máig egységes térfalakat alkotnak. Ez a fajta építészet nem sok helyet hagyott egyéni kreativitásnak, igaz, a túlzóan individualista kilengéseknek sem. A mezőgazdaság prosperitásának javulásával párhuzamosan az 1980-as évekre emelkedett a vidéki életszínvonal és megnőtt a házak mérete. Szerencsére a folyamat Ladánybenén nem vezetett az utcaképek egységének felbomlásához.

Az épületek főként telekhatárra építettek, tetőgerinc iránya változó. Az átépítések során a régebbi 30-as évekbeli utcára merőleges gerincű, aszimmetrikus tetőgerincű épületek mára már eltűnőben vannak.

A területen a vidéki életformának, gazdálkodásnak megfelelő, de akár a kertvárosi életre vágyók igényeit is szolgálni tudó, jellemzően egyedi-családirányú tömbök találhatók.

Tekintve, hogy a település magja rövid idő alatt, szervezeten épült fel, utcaképei, arculata meglehetősen egységes maradt, ám az 1990-es éveket követő, a korábban sokkal inkább egyediségre törekvő újabb házak árnyalják ezt az egységes arculatot, de a településképet drasztikusan megbontó, túlzó beépítések ritkák.

Budapest viszonylagos közelsége okán népszerű zártkerti kiosztások fokozatosan lakóterületté alakultak.

Tájat meghatározó mezőgazdasági tanyás terület

A külterület természetes területen kívüli része az ember keze nyomát viselő kultúrtáj.

A község területén 1870-ben 150-en laktak, majd 1930-tól 1960-ig a népességszám meghaladta a 2000 főt. Az 1990-es népszámlálás idején mintegy 1650 lakost számláltak. A község a térségnek megfelelően még ma is tanyás jellegű, a népesség közel háromtizede külterületen lakik.

A hagyományos kunsági tanyák, majorok, külterületi gazdasági egységek különböző funkciójú terei általában önálló –szabadon álló– épületekben kaptak helyet, a terjengős épület tömegek nem voltak jellemzőek. Utóbbi alkalmazása legtöbbször tájképi szempontból sem szerencsés.

A hagyományokhoz való korszerű viszony nem csak a megőrzést, hanem az organikus fejlődést is magában hordozza. A település nem válhat múzeummá, az élő falu sajátossága a folyamatos megújulás, ahogy az élet alapfeltétele is a sejtek állandó cserélődése miközben a szervezet önazonos marad. Felelősség, ugyanakkor nagy megtiszteltetés is folytatni, részesévé válni a hagyománynak, kapcsolódni a kulturális folyamatosságba, egy újabb- és nem a leggyengébb- láncszemét létrehozva a helyi tradícióknak.

Modern külterületi tanyák, inkább lakóház, mint gazdálkodás épületei

2. A rendezés során tervezett változások hatáselemzése:

2.1. A települési értékleltárban szereplő elemek vonatkozásában releváns rövid és középtávon tervezett változások ismertetése.

Nem tervezett változtatás

3. Értékvédelmi terv

3.1. Az értékleltárban szerepeltetett értékek megőrzését biztosító szempontok és követelmények

Ladánybene korához és nagyságához képest sok értékkel rendelkezik, még ha műemléke nincs is. A legfontosabb, hogy a lakók, a tulajdonosok tudatában legyenek, hogy milyen értékeik vannak, és ezt ne tehernek, hanem kiváltságnak éljék meg. A természeti értékek megóvása az érték jellegének megfelelő funkcióval, vagy háborítatlanul hagyásával lehetséges.

A nyilvántartott régészeti lelőhelyek védelmét jogszabályok biztosítják. A helyi értékek fennmaradását az Értékleltárba történő felvételük, a településképi rendeletben történő védelem alá helyezésük és arculati előírásokkal való ellátásuk, szabályozás előírások segíthetik elő.

3.2. Önkormányzati feladatok

A lakosság tájékoztatása a település értékes örökségeiről, az azzal járó felelősségről, a megőrzés fontosságáról.

A Települési Arculati Kézikönyv szükség szerinti kiegészítése az épített örökség megőrzésének, a lehetséges felújítások, bővítések módjának ismertetésével.

Az arra érdemes értékek helyi védelem alá helyezése a településképi rendelet módosítása során.

Az értékek megőrzésének, karbantartásának finanszírozása céljából támogatási lehetőségek feltárása.

M e l l é k l e t

Az örökségvédelmi hatástanulmány tartalmi elemeinek meghatározás

A kulturális örökség védelmével kapcsolatos szabályokról szóló 68/2018. (IV. 9.)

Kormányrendelet 14. melléklete alapján

A kulturális örökség védelméről szóló 2001. évi LXIV. törvény 85/A. § alapján örökségvédelmi hatástanulmányt kell készíteni a település településfejlesztési koncepciójának kidolgozása során.

Az örökségvédelmi hatástanulmány tartalmi követelményeit a 68/2018. (IV. 9.)

Kormányrendelet (továbbiakban: kormányrendelet) 14. melléklete határozza meg.

A helyi építészeti örökség települési értékleltárának tartalma a kormányrendelet szerint:

tartalmi követelmény		készül / nem készül	indoklás
1.4.1.	településszerkezet	nem készül	A község belterülete az 1960-as években épült tervezetten, így építészeti örökség szempontjából nem hordoz az értékleltárban említendő értéket.
1.4.2.	telekstruktúra és utcavonal-vezetés		
1.4.3.	utcakép vagy utcakép részlet		
1.4.5.	építményrészlet vagy anyaghasználat, tömegformálás, homlokzati kialakítás		
1.4.6.	táj- és kertépítészeti alkotás, egyedi tájérték, növényzet	nem készül	Településképi arculati kézikönyv tartalmazza
1.4.7.	szobrok, képzőművészeti alkotások, utcabútorok	nem készül	Településképi arculati kézikönyv tartalmazza

Ladánybene, 2021. január 31.

Sándor Gabriella sk.
mb. települési főépítész